

Татјана Г. Трајковић*
Универзитет у Нишу**
Филозофски факултет

РАТАРСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА СЕЛА РУДНЕ У РУМУНИЈИ

У раду се анализира ратарска терминологија села Рудне у Румунији. Циљ рада је да се прикупљена грађа представи по принципима лексичке обраде. Лексеме су разврстане у седамнаест семантичких поља и извршена је њихова лексичко-семантичка анализа. Истраживање је показало богатство појединих поља, где се посебно истиче семантичко поље *Земља*.

Кључне речи: српски језик, ратарска терминологија, Рудна.

0. УВОД

0.1. Рудна је село која је свега петнаестак километара удаљено од границе Румуније са Србијом. Налази се у румунском делу Баната, у округу Тимиш. У Рудни је некада живело преко 50% Срба, а данас њихов број једва премашује 150.¹ Велики број Рудњана отишао је из села у град тражећи боље услове за живот, због чега Рудна представља стариначко насеље. Одлив млађих говорника српског језика са села угрожава опстанак лексике која се пре свега везује за сеоски начин живота. Овај рад је настао у тежњи да се ратарска терминологија села Рудне сачува од заборавља, јер су ови послови у новије време занемарени с обзиром на то да је радна снага остарела, а потреба за производима свела се на радове у

---

* tatjana.trajkovic@filfak.ni.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта „Истраживање културе и историје Срба у Румуније“, који се одвија под окриљем Центра за научна истраживања и културу Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији.

¹ Према попису становништва из 1910. године у Рудни је било 1.012 Срба, Румуна 239, а по попису из 2002. године, у овом селу је живео 171 Србин, Румуна 452, Мађара 17 и 88 Рома. (<https://sr.wikipedia.org/sr> 20. 11. 2016.).

башти. Грађа је прикупљана на основу Упитника за прикупљање ратарске терминологије Института за српски језик САНУ, који садржи нешто преко четиристо питања. Информатори су рођени Рудњани, који су се целог свог живота бавили земљорадњом: Бранислав Амићић, рођен 1924. године и Матеја Поповић, рођен 1933. године.²

0.2. Српски говор Рудне је, с обзиром на присуство староштокавских и новоштокавских одлика, окарактерисан као мешовит (Томић 1984: 251–257). Говор Рудне је са још неким селима овог дела Баната (Дињаш, Семартон, Иванда, Гад, Чавош) сврстан у тамишку зону банатских говора шумадијско-војвођанског типа (Ивић 1994: 60–63). Сам рудњански говор био је предмет анализирања из прозодијског, морфолошког и синтаксичког угла (Бошњаковић, Вареника 2008, 2008а). Закључци тих испитивања су: говор Срба у Рудни према свом акценатском систему представља „мешани новоштокавски говорни тип са староштокавским примесима“, који је захватио процес романизације или балаканизације (Бошњаковић, Вареника 2008: 228); он се „на морфолошком плану уклапа у тамишку зону банатских говора шумадијско-војвођанског говорног типа; „на синтаксичком подлегао је снажном утицају румунског језика“; у говору Рудне има „типично банатских лексема (*девојка, манути, халав, каван, лудаја, латити, кадити пећ(ку)*), али и оних из румунског језика (*винитуре, тавораиш, ђанта, сервићи, мина*)“ (Бошњаковић, Вареника 2008а: 277).

0.3. Ратарска лексика Рудне је у оквиру лексичко-семантичког приступа разврстана у 17 семантичких поља. Анализа грађе рађена је према већ познатим обрасцима оваквог лексичког приступа. У груписању лексема делом се ослањало на радове Г. Драгин (Драгин 1991) и Ж. Бошњаковића (Бошњаковић 1991), који су проучавали ову лексичку на простору Војводине, односно у Шајкашкој и у Срему.

---

² Грађу су прикупљале Александра Лончар и Татјана Трајковић, акцентовала: Александра Лончар. Теренска истраживања обављана су у месецу јуну 2016. године, која су успешно реализована захваљујући доброј организацији и гостопримљивости проф. др Михаја Радана и инж. Огњана Кристића, председника Савеза Срба у Темишвару, и њихових сарадника и пријатеља.

1. ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА

1.1. Гајене културе

- 1.1.1. Општи назив за зрнасте ратарске културе је *ситна рана*.
- 1.1.2. Информатори наводе да су узгајали *жйто са ђсијом* и *жйто без ђсија*.
- 1.1.3. Жито се сејало само у јесен, а на пролеће је сејан *прђлетњи ђвас, прђлетњи јечам, сунчевац*.
- 1.1.3. Биљка која никне из омлаћеног зрна назива се *сђморастђ жйто*.
- 1.1.4. Жито које се превило класом наниже због јаког ветра је *полђгло жйто*.
- 1.1.5. За *Secale cereale* користи се лексема *рђж*.
- 1.1.6. *Hordeum* је *јечам*.
  - 1.1.6.1. Сорте јечма које Рудњани познају су *прђлетњи* и *јесђњи јечам*.
- 1.1.7. *Avena sativa* је *ђвас* или *зђб*, што се користи као храна за коње и овце.
- 1.1.8. У Рудни се узгајала и *сђја (Dolichos soja)*.
- 1.1.9. *Helianthus annuus* је *сунчевац*.
- 1.1.10. *Cannabis sativa* је *кђдеља*.
- 1.1.11. *Linum* је *лђн*.
- 1.1.12. У Рудни се за шећерну репу користи лексема *шећерна цвђкла*, док је *марвђнска цвђкла* или *кђњска цвђкла*, она која се користи за исхрану стоке.
- 1.1.13. *Trifolium* је *ђтетелина* или *луцђрка*, коју називају и *гђмбара* или *гђмбора*.
- 1.1.14. У Рудни се узгајао и *ђувђн (Nicotiana tabacum)*.
- 1.1.15. *Brassica napus oleifera* је *ђљна рђпица* или *рђпица за ђлај*.
- 1.1.16. *Zea mays* је *тђлузина* или *кукђруз*.

1.2. Делови биљака

1.2.1. Пшеница

- 1.2.1.1. Део пшенице којим је биљка причвршћена за земљу именован је лексемом *жйле*.
- 1.2.1.2. Стабло пшенице се назива *слђма*.

1.2.1.3. Задебљања на стаблу пшенице су *чвџрови*.

1.2.1.4. Горњи део пшенице у којем је смештен плод назива се *вла̂т, вла̂ће*.

1.2.1.5. Плод пшенице је *зр̂но*.

1.2.1.6. Оштре иглице које излазе из плевe називају се *џсије* или *џсије*.

1.2.2. Кукуруз

1.2.2.1. *Zea mays* је *та̂лузина* или *кукџруз*.

1.2.2.2. Делови талузине су: *ста̂бло, ча̂пур* и *ли̂ст*. Чапур је доњи део стабла којим је биљка причвршћена за земљу.

1.2.2.3. Посечено стабло без листа је *џгрзина*.

1.2.2.4. Задебљања на стаблу су *чвџрови*,

1.2.2.5. Метличаст израштај на врху стабла назива се *ки̂та*.

1.2.2.6. Свиленкасти део који обавија плод је *сви̂ла*.

1.2.2.7. За плод се користи лексема *кли̂п*.

1.2.2.8. Окруњени клип *чапџрина*.

1.2.2.9. Омотач око плода је *љу̂штика*.

1.2.2.10. Средишњи део *зр̂на* је *ср̂це*.

1.2.2.11. Танка љуспица око зрна назива се *кџжа*.

1.2.2.12. Млади клип је *зе̂лен кукџруз*.

1.2.2.13. Стабло које није формирало клип зове се *ја̂лав кукџруз* или *ја̂лава талу̂зина*.

1.2.2.14. Покварени плод кукуруза је *па̂бирак*.

1.2.3. Сунцокрет

1.1.3.1. Цваст у којој је смештен плод сунчевца назива се *гла̂ва*,

1.2.3.2. За стабло сунчевца користи се лексема *ста̂п*.

1.2.3.3. Лексемом *ча̂пур* именује се доњи део сунчевца којим је биљка причвршћена за земљу.

1.2.3.4. Плод сунчевца назива се *зр̂но*.

1.2.3.5. Очишћена семенка је *је̂згра*.

1.2.3.6. *Љу̂штика* је лексема којом се означава омотач језгре.

1.2.4. Репa

1.2.4.1. Плод репе је *ре̂п*.

1.2.4.2. Зелени део репе који се налази изнад земље је *ли̂шће*.

1.2.4.3. За семему „део на врху репе одакле израста лишће“ користи се лексема *глава*.

1.2.5. Кудеља

1.2.5.1. Кудеља се одавно узгајала у Рудни. Од делова ове биљке забележили смо само лексему за именовањ семена – *кудељино сѐме*.

1.2.6. Соја

1.2.6.1. Од делова соје информатори су једино именovali њено стабло: *сојина слама*.

1.3. Корови и биљни паразити

1.3.1. Гљивични паразит на класу жита и клипу кукуруза је *главница, зубача*.

1.3.2. Рудњани коров називају и *кукољ*.

1.3.3. Зрневље корова у неовршеном житу је *уродица*.

1.4. Nomina instrumenti

1.4.1. Плуг и делови плуга

1.4.1.1 *Плуг* је општи назив оруђа за обраду земље орањем.

1.4.1.2. Врсте плугова су *ораћи* и *параћи*.

1.4.1.3. Плуг који при повратку оре исту бразду зове се *превртач*.

1.4.1.4. *Загртач* је плуг који загрће земљу.

1.4.1.5. *Крмача* је део плуга загртача.

1.4.1.6. *Ручице* је лексема која се употребљава за именовање дела плуга којим се управља.

1.4.1.7. Основни део плуга на који се прикаче остали делови је *гредељ*.

1.4.1.8. Колица за плуг су *колећке*.

1.4.1.9. Точак на плугу који иде по бразди је *велики точак*.

1.4.1.10. Точак који иде по неузораној њиви је *мали точак*.

1.4.1.11. Део плуга који обележава бразду је *цртало*.

1.4.1.12. *Равник* је лексема за именовање дела плуга у облику ножа којим се обележава бразда.

1.4.1.13. *Даска* је део плуга који прихвата и преврће земљу.

1.4.1.14. *Глава* је део плуга на којем су причвршћени даска и равник.

1.4.1.15. Задњи део раоника је *рѣп*.

1.4.1.16. Лексема *оштрица* именује семему „сечиво раоника“.

1.4.1.17. *Ланци* служе за подешавање ширине бразде.

1.4.1.18. *Лампџ* је дрвена руда са алком која се ставља када се оре на три коња. 1.4.1.19. Лексема којом се именује део плуга који сече земљу је *прѣдња мотика*, а иза ње се налази *дѣсна мотика*.

1.4.1.20. Справа за чишћење блата са плуга је *стругач*.

1.4.2. Ручне алатке за припремање земљишта, убирање и сакупљање ратарских култура и друга помагала

1.4.2.1. Направа од грања за ситњење земље је *брѣна*. Брана може бити: *гвѣздена брѣна* и *брѣна од трња*.

Када се браном ситни земља каже се: *брѣнѣм*.

1.4.2.1.1. Ваљкаста направа за равнање и сабијање земље је *роља*.

1.4.2.1.2. Дрвена конструкција роље је *руда*, коју држе два *солѣнца*.

1.4.2.2. Алатка за прекопавање и превртање земље је *ашов*. Иста лексема користи се и за семему „метални део на ашову“.

1.4.2.2.1. *Држѣло* је дрво на које се насађује ашов.

1.4.2.2.2. *Ригѣв* је метални део на ашову на који се ставља нога при прекопавању.

1.4.2.2.3. *Тулѣјка* је краћа метална цев којом се спаја ашов или лопата за држаље.

1.4.2.3. Јача мотика за копање и крчење је *бѣдак*.

1.4.2.4. Алатка за сипање и превртање назива се *лопата*. Метални део лопате је *лопата*.

1.4.2.5. *Маркатѣр* је лексема којом се именују веће грабље за обележавање редова при ручној сетви кукуруза или кромпира.

1.4.2.6. Алатка за окопавање ратарских култура је *мотика*.

1.4.2.6.1. Метални део мотике именује се истом лексемом.

1.4.2.6.2. *Држѣло* је дрво на које се насађује мотика.

1.4.2.6.3. Метални прстен којим је мотика причвршћена за држало зове се *грѣвна*.

1.4.2.6.4. *Зѣглавак* је клин који учвршћује мотику на држалу.

- 1.4.2.6.5. Када се метални део мотике ставља на држало каже се: *сам заглавио*.
- 1.4.2.6.6. Алатка која се користи за чишћење блата са мотике и ашова је *стругаџ*.
- 1.4.2.7. Алатка са кошење је *кџса*. Истом лексемом се означава метални део којим се коси.
- 1.4.2.7.1. Дрво на које се насађује метални део именује се лексемом *кџшите*.
- 1.4.2.7.2. Рукохват око средине косишта је *ручица* или *држак*.
- 1.4.2.7.3. Метални прстен који држи косу на косишту је *грџвна*.
- 1.4.2.7.4. Метални или дрвени део којим се заглављује коса у метални прстен је *заглавак*.
- 1.4.2.7.5. *Пџтица* је лексема којом се означава најшири део металног дела косе који се налази најближе косишту.
- 1.4.2.7.6. Врх косе назива се *врџ* или *врџљ*.
- 1.4.2.7.7. Спољни ојачани део косе је *прут*.
- 1.4.2.7.8. Лексема за означавање повијеног пруга који се везује канапом за петицу је *кџка*.
- 1.4.2.7.9. Камен за оштрење косе је *гладило*.
- 1.4.2.7.10. Посуда у којој се држи гладило назива се *водџр*.
- 1.4.2.7.11. Клин на којем се откива коса је *баџица*.
- 1.4.2.7.12. Чекић за откивање косе именован је лексемом *чаканаџ*.
- 1.4.2.7.13. *Откивати* је лексема за означавање радње тањења реза на коси.
- 1.4.2.8. Алатка са два, три или више зуба за сено, траву, сламу назива се *вџла*, а за множину користи се облик *вџле*.
- 1.4.2.9. Зуб на вилама је *рџг*.
- 1.4.2.9.1. Дрво на које је насађена вила је *држало*.
- 1.4.2.9.2. *Свакљџна вџла* је лексема којом се именује вила са густим и тупим зубима за сакупљање кромпира, репе.
- 1.4.2.9.3. Виле којима се скида снопље жита с воза могу бити: *вџла с два рџга*, *вџла с три рџга*.
- 1.4.2.10. Алатка за купљење сена, детелине и ситњење земље је *грабуља*, док се слична мања алатка назива *грабуљица*.
- 1.4.2.10.1 Зубац на *грабуљи* је *зџб*, у множини *зџнци*.
- 1.4.2.11. Алатка која се користи при одвајању зрна од клипа је *шиљак*, који има дрвено постоље од багрема.

1.4.2.12. Алатка за вађење сламе из камаре је *кључ*,

1.4.2.13. Алатка за сечење сламе из камаре је *нож*.

1.4.2.14. Алатка у облику дугог повијеног ножа за сечење кукурузовине, трске, кудеље назива се *косир*, који има *ручицу* – кратко дрво на које је насађен метални део.

1.4.2.15. Направа у облику човека која се ставља на њиву да плаши штеточине назива се *страшило*.

1.4.3. Машине и справе за сејање, вршење, крупљење и транспорт

1.4.3.1. У Рудни се сејало: *ручно*, *с машином*, *са сџером* и *под мотику*.

1.4.3.2. Машину за вршидбу Рудњани називају *трџи*.

1.4.3.2.1. Делови машине за вршидбу су: *трџи*, *елеватор*, *рошето*, *кџи*, *цилиндер*, *ветернеч*, *сито*.

1.4.3.2. Справа за сејање је *сито*.

1.4.3.3. Машина за сејање је *сејачица*.

1.4.3.3.1. Делови *сејачице* су: *левкови*, којих има од 18 до 21, из којих испада семе. Сејачица за жито намењено марви има три левка.

1.4.3.3.2. Постоје две врсте сејачица: *сејачица за жито* и *сејачица за кукуруз*.

1.4.3.4. Машина за кошење која одмах везује снопове зове се *кџрмик*.

1.4.3.4.1. *Кџрмик* има *дрџк* и *кџсу*.

1.4.3.5. Справа за пречишћавање кукуруза или пасуља је *рошето*.

1.4.3.6. Направа у облику бубња за одабирање зрна је *целиндер*.

1.4.3.6.1. Делови *целиндера* су *левак*, *тџчак*, *ручица*.

1.4.3.7. Машина за круњење кукуруза је *круњача*.

1.4.3.8. Машина за млевање кукурузног зрна је *прекрупљача*.

1.4.3.9. Направа за сецкање детелине или кукурузовине је *сџчка*, а када се ради сечком, каже се: *сџчемо*.

1.4.3.10. Справа за ручни транспорт плевe и сламе именује се лексемом *траље*.

1.4.3.11. Дрвена колица за превоз сена, сламе, детелине именују се лексемом *каруца*.

1.5. Обрађивање земље

1.5.1. Лексема којом се означава обрада земље је *земљорадња*.

- 1.5.2. За семему „обрађивање земље“ користи се лексема *ра̀димо зѐмљу*.
- 1.5.3. Када се почиње са обрадом једног реда каже се *у̀знем в́рсту*, а када се ред заврши – *и́стери сам в́рсту*.
- 1.5.4. За обрађивање земље мотиком говори се *кѡпамо*, а време и процес тога је *кѡпање*. Особа која окопава кукуруз је *кѡпач*.
- 1.5.5. Када се припрема земља за сетву, онда се раде следећи послови: *се ђре, се грабуља*.
- 1.5.6. Када се браном ситни земља каже се: *бра̀нѝм*.
- 1.5.7. Када земља равна и сабија уз помоћ роље, каже се: *у̀рѡља̀м*.
- 1.5.8. Када се земља храни ђубривом, каже се: *ђу̀бримо*.
- 1.5.9. Вубриво за оплемењивање земљишта од измета марве и сламе назива се *гло̀жилиште*.

1.6. Обрађивање земље плугом

- 1.6.1. За обрађивање земље плугом користи се лексема *ѡрати*.³
- 1.6.2. Процес и време обраде њиве плугом је *ѡра̀ње*, које може бити *јѡсењо* и *про̀летњо*.
- 1.6.3. Узорана њива је *ѡра̀ње*.
- 1.6.4. Усек у њиви који прави плуг при орању је *в́рста*.
- 1.6.5. Када се први пут плитко оре стрњиште каже се *уга̀рити* – *у̀га̀римо*, а њива која је угарена је *у̀гар*.
- 1.6.6. Обрађивати културу плугом парачем означава се лексемом *па̀рати*.
- 1.6.7. За обрађивање културе плугом загртачем каже се *за̀грћемо*.
- 1.6.8. Лексема којом се означава узоравање ливаде или њиве која дуго није била орана јесте *разѡрати*.
- 1.6.9. Широка бразда по средини њиве је *ра̀зор*.
- 1.6.10. Крајеви њиве где се окреће плуг при орању именују се лексемом *вра̀тине* или *вра̀тнице*.
- 1.6.11. Пропуст при орању је *ѡплазина*.

---

³ Глаголски облици на неким местима дати су у изворном облику, јер инфинитив готово да нисмо чули у току вођења разговора са информаторима, тако да би навођење инфинитивних облика било заправо реконструисање. Губљење инфинитива у српским говорима Румуније је појава позната српској дијалектологији (в. Ивић 1990: 195–196, Бошњаковић, Вареника 2008: 269, Милорадовић 2015: 78–79).

1.7. Сетва и сађење

- 1.7.1. Време и процес убацивања семена у земљу је *сѣтва*.
- 1.7.2. Када се поново сеје цела земље у случају да семе није никло, говори се: *прѣсѣјѣмо*.
- 1.7.3. Када се у земљу убацује млада биљка, каже се: *сѣдимо*.

1.8. Убирање и прикупљање

- 1.8.1. Када се убире кукуруз каже се *бѣremo, бѣрба*.
- 1.8.2. Већа количина убраног клипа је *гѣмила*.
- 1.8.3. Када се уклања кукурузовина са њиве говори се: *сѣчѣмо*.
- 1.8.4. Када се убире покошено сено или детелина, каже се: *кѣпимо*.
- 1.8.5. Када се ради грабуљама каже се *грабуљамо*.
- 1.8.5.1. Количина сена, траве или детелине сакупљене једним повлачењем именује се лексемом *грабуљевина*.
- 1.8.6. На питање како убирају репу, Рудњани одговарају са: *је вѣдимо*.
- 1.8.7. Када се одсеца глава репе са лишћем каже се: *је чѣстимо*.

1.9. Обрада култура

- 1.9.1. Када се скида љуштика са клипа користи се лексема: *љушитѣмо*.
- 1.9.2. Када се скида зрно са клипа каже се: *крѣнимо*.
- 1.9.3. Саденута количина кукурузовине на кружној основи је *кѣпа*.
- 1.9.4. Увезани лоптасти завршетак купе је *пѣпа*.
- 1.9.5. Када се меље зрно кукуруза каже се *крѣпѣмо*, док се *мељѣмо* говори за *мешѣвито зрѣно*.
- 1.9.6. Када се сецка детелина или кукурузовина сечком користи се лексема *сѣчѣмо*.
- 1.9.7. Похранити репу у трап исказује се лексемом *ѣтрапити*.

1.10. Убирање и обрада жита⁴

1.10.1. Када се убире жито каже се *кѡсимо*.

1.10.2. Време и процес убирања зрнастих култура је *жѣтва*.

1.10.3. Када се ради косом то је *кѡсидба*.

1.10.4. Покошена и осушена трава је *сѣно*.

1.10.5. Трава која је израсла исте године на месту покошене траве је *ѡтава*.

1.10.6. Када се снопови жита слажу на већу гомилу каже се: *смо дѣнули*.

1.10.7. Када се ужетом обухвата сноп покошеног жита говори се: *се вѣже*.

1.10.8. Лексема којом се означава уплетено жито или кудеља којом се везује сноп јесте *јѣже*.

1.10.9. За радњу стављања ужета на земљу ради формирања снопа каже се: *шири јѣже*.

Нема засебних лексема за именовање радње стављања прве или друге руковеди на уже (нпр. *полагати, налагати*), већ се каже: *шири*.

1.10.10. Количина покошеног жита која стаје у наручје је *брѣме*.

1.10.11. Количина од две руковеди покошеног жита је *снѡп*, док се за множину користи облик *снѡпови*.

У снопове се, поред пшенице, везује *јѣчам, рѣж, дѣтелина, ѡвас*, али не и кукурузовина и слама.

1.10.12. Количина од четрнаест снопова именује се лексемом *крѣстина*. Последњи сноп у крстини назива се *пѡпа*.

1.10.13. Већа гомила саденуте сламе је *камара*.

1.10.14. Мала камара уз већу је *ждрѣбе*.

1.10.15. Мања количина сламе или сена којом се чисти коњска длака је *ѡмут*.

1.10.16. *Навиљак* је количина сламе која се надене на виле.

1.10.17. Неколико навиљака на кружној основи именују се лексемом *плѣст*.

1.10.18. Део снопа на којем је клас исказује се лексемом *влѣт, влѣће*.

---

⁴ С обзиром на то да је житу посвећивана највећа пажња у свим сегментима ратарства, у вези са тим пословима створена је богатија лексичка грађа која је условила формирање посебне семантичке целине. Сличан приступ налазимо у Драгин 1991: 647.

1.10.19. Када се поставе последњи снопови каже се: *се завршава камара*.

1.10.20. Када се деси да жито проклија у камари употребљава се лексема: *прѡклијала камара*.

1.10.21. Да би зрело жито пре косидбе испадало из класа жито *се млати*.

1.10.22. Млевењем жита добија се: *брашно, грѡз, трице*.

1.10.22.1. Врсте брашна према квалитету су: *бело, црно, сѣми*.

1.10.22.2. Самлевена љуска и слама жита именује се лексемом *трице*.

1.10.23. Када одвајају зрно од пшенице Рудњани кажу: *врѡшимо*, а само време и процес те радње именује се лексемом *врѡшидба*.

1.10.24. Одвајање зрна од плеве уз помоћ коњске снаге је *врѡшāj*.

1.10.25. Када се одваја плева и прљавштина од зрна жита, каже се: *вејемо*. Када се пречишћава зрневља решетом, оно се *вејѣ*.

1.10.26. Да би се брашно прочистило од труња и нечистоће, оно *се сѣјѣ*.

1.11. Превоз

1.11.1. Време и процес преношење снопова жита са њиве кући је *вѡзидба*.

1.11.2. Товар снопља жита, детелине или сена на колима именује се лексемом *вѡз*.

1.11.3. За убацивање клипова у кола на њиви кажу: *изручѡвамо ѱ кола*.

1.12. Процеси у развоју ратарских култура и њихова стања

1.12.1. Када жито почиње да формира стабло каже се: *ми нѡкло жѡто/жѡто нѡчѣ*.

1.12.2. За жито које ствара бокор користи се лексема *бокорѡто жѡто* или се каже *бокѡри се*.

1.12.3. Лексемом *жѡто цвѣта* именује се процес када жито избацује цвет.

1.12.4. Када жито даје клас говори се: *је влатало*.

1.12.5. *Жито пџчело да зрѐ* је сложена лексема за означавање почетка зрења жита.

1.12.6. Када је жито сазрело каже се: *је узрело* или *жито је зрѐло*.

1.12.7. Када кукуруз развија пера и избацује цвет користи се лексема: *пушића рџд*.

1.12.8. Када жито, јечам, раж почињу да дају клас, каже се: *влат̃а*.

1.12.9. Када се формира зрно у класу или у клипу каже се да *з̃амећ̃а рџд*.

1.12.10. Бочни зелени изданак на стаблу кукуруза је *з̃апарак*.

1.12.11. Густо сејан кукуруз који се зелен користи као сточна храна је *челом̃ада*.

1.12.12. Велики клип кукуруза оплетен љуштикама који се остављао за семе је *в̃исуљак*.

1.12.13. Када биљка изгуби свежину, каже се: *учмало*.

1.12.14. Лексема *се збр̃чко* користи се када биљка изгуби свежину услед недостатка влаге.

1.13. Земља

1.13.1. Парцела оранице неодређене површине назива се *њива*.

1.13.2. Њива са које је покошено жито (пшеница, јечам, овас) назива се *стр̃њика* или *шт̃р̃њика*. *стр̃њика*.

1.13.3. Њива на којој је посејан кукуруз је *тал̃узиниште*.

1.13.4. За редове који се образују при ницању кукуруза каже се да су *вр̃сте*.

1.13.5. Њива са које је убран лан назива се *л̃дниште*.

1.13.6. Њива на којој је посејана трава зове се *л̃олиум*.

1.13.7. Њива ван села на којој се искључиво сеје поврће назива се *градина*.

1.13.8. Земља која се лако обрађује је *лака з̃емља*.

1.13.9. Земља коју плуг преврне и избаци при дубљем орању је *здр̃ва з̃емља* или *здр̃вица*.

1.13.10. Место у њиви пропуштено при ручном сејању је *з̃асебница*.

1.13.11. Када се земља обрађује тако да се ради једна трећина, па друга трећина, а не с краја њиве на крај, каже се: *на пр̃пелице*.

1.13.12. Земља која се не оре је *лед̃ина*. Иста лексема користи се за семему „велика слободна неограђена површина око салаша“.

1.13.13. Њива која се намерно не обрађује да би се земља регенерисала је *пáрлог*.

1.13.14. Удолина поред воде која се не обрађује је *мла̀штина*.

1.13.15. Када се запусте земља каже се: *запáрложило, упáрложило*.

1.13.16. Земља неподесна за обраду је *сла̀тина*.

1.13.17. *Пустара* је назив за сенокос.

1.13.18. За њиву која је у облику трогла каже се да је у *шпáци*.

1.13.19. Њива која има благо заталасану земљу је *талáсита* или *валòвита*.

1.13.20. Нижи део њиве је *долíна*.

1.13.21. Мало узвишење на њиви је *буса*.

1.13.22. Земља која има пуно грудва је *бусèвита*.

1.13.23. Осушене грудве земље на путу су *чапáши*.

1.13.24. Када се земља нагло осуши после кише, каже се *увàтила је кòру*.

1.13.25. Горњи слој осушене земље зове се *кòра*.

1.13.26. Канал за наводњавање на њиви назива се *кàнàл*.

1.13.27. Гранични камен између две њиве је *кàмèн*.

1.13.28. Узвишење или рупа у земљи до њиве која обележава границу између две њиве је *рâзор*.

1.13.29. Замишљена линија дуж две граничне њиве је *склâд*.

1.13.30. Кроз атар пролази пут који се назива *гла̀вна лèнија*.

1.13.31. Врсте земљишта које Рудњани познају су: *пескòвита, слатíњава, цр̀на зèмља, жутá зèмља, њловача, смòљача*.

1.13.32. Зграда за становање ван села са великим економским двориштем назива се *сàлâш*.

1.14. Простор, просторије и посуде за смештај или прераду

1.14.1. Део дворишта где је смештена слама назива се *гúвно*.

1.14.2. Просторија за чување сена је *сèњак*.

1.14.3. Објект за смештај плеве је *плèвара*.

1.14.4. Остава за клипове кукуруз назива се *магáзѝн*.

1.14.4. Остава за кукуруз која није подигнута изнад земље је *котáрка*.

1.14.5. Просторија укопана у земљу у којој се чува репа, кромпир, шаргарепа зове се *трâп*.

1.14.6. Просторија за смештај кола, алата и прикључних машина назива се *шúпа*.

1.14.7. Зграда у којој се на водени погон млело жито и кукуруз именује се лексемама *млїна* или *млїни*.

1.14.8. Посуда од плетеног прућа за убацивање кукуруза је *кòтерица*.

1.14.9. Врећа за преношење или чување зрнастих ратарских култура или брашна зове се *џâк*. За семему „торба у којој се носило семе кад се ручно сејало“ користи се иста лексема: *џâк, џâкови*.

1.14.10. Склониште за човека у пољу је *кòлеба* и разликује се од *пўстере* која је намењена овчарима.

1.15. Издавање и узимање земље и машина у закуп

1.15.1. Обрадива земља закупљена на годину дана је *арѣнда*. Истом лексемом се именује и годишња закупнина за земљу.

1.15.2. Дати земљу у једногодишњи закуп именује се лексемом: *дâти у арѣнди*. Када се узима земља у једногодишњи закуп, каже се: *сам арендїрò, ўзимам у арѣнду*.

1.15.3. Део жита, кукуруза који се даје као плата за неки урађени ратарски посао је *рїс*, а када се ради за такву надокнаду, каже се: *рâди за рїс*.

1.15.4. Врста најамног односа кад најамни радник добија половину назива се *нâполиця*.

1.15.5. Када се земља да у наполицу, каже се: *ми рâди нâполицу*.

1.15.6. Врста најамног односа када најамни радник добија 1/3 описује се на следећи начин. *рâди трећїну, рâди на трећи тâл*.

1.15.7. Непрецизна погодба о послу и надокнади: *ћўтуре*.

1.15.8. Плата у натури коју добија власник вршалице је *ујўм*.

1.15.9. Човек који обрађује туђу земљу да би се издржавао је *нâдничар*, а новац који му се даје је *нâдница*.

1.15.10. Особа која закупљује земљу на годину дана је *арѣндâш*.

1.15.11. Најамни радник који прима плату у натури је *бїрòв*.

1.15.12. Особа која ради *наполицу* је *нâполичар*.

1.15.13. Најамни радник који добија плату делом у натури, а делом у новцу је *слўга*, а радити као слуга именује се лексемом *слўжити*.

1.16. Nomina agentis

1.16.1. Човек који се бави пољопривредом је *нâор*, *нâвор* или *нâворин*, у множини: *нâори*.

- 1.16.2. Човек који коси косом је *kòsāč*, *kosāchi*.
- 1.16.3. Особа која палоња жито је *палоњаџч*.
- 1.16.4. Онај који везује снопове је *везџч*.
- 1.16.5. Особа која бере кукуруз је *берџч*, *берџчи*.
- 1.16.6. *Орџч* је човек који оре земљу.
- 1.16.7. *Копџч* је особа која копа.
- 1.16.8. Вођа радника на вршалици је *бандигазда*.
- 1.16.9. Радник који убацује сноплџе у треш је *џлингер*.
- 1.16.10. Радници који дену камару сламе су *камариши*.
- 1.16.11. Радник који ради са џаковима је *џакџрош*, у множини *џакџроши*.
- 1.16.12. Радник који носи плеву је *плевџрош*.
- 1.16.13. Власник или радник у млини је *млинарин* или *млинар*.
- 1.16.14. Особа која удружује радну снагу свога коња са другим је *спрџжник*, *спрџжници*, а такво удружење се назива *спрџжа*. Када се удружују у својству спрџжника, кажу: *смо се спрџгнули*.

1.17. Мере за дужину и површину

- 1.17.1. Мера за дужину је *фџт* – *фџти*, који представља дужину од 1,90–2 метра.
- 1.17.2. Јединице мере за површину је *ланаџ*. Ланаџ има 58 квадратних фати.
  - 1.17.2.1. *Цџли ланаџ* је површина од око 200 квадратних фати.

2. ЗАКЉУЧАК

2.1. Ратарска терминологија села Рудне у Румунији анализирана је из лексичко-семантичког угла.⁵ Грађа је систематизирана у 17 семантичких поља, која су осмишљена и прилагођена расположивом материјалу: 1. *Гајене културе*, 2. *Делови биљака*, 3. *Корови и биљни паразити* 4. *Nomina instrumenti*, 5. *Обрађивање земље*, 6. *Обрађивање земље плугом*, 7. *Сетва и сађење*, 8. *Убирање и прикупљање*, 9. *Обрада култура*, 10. *Убирање и обрада жита*, 11. *Превоз*, 12. *Процеси у развоју ратарских култура и њихова стања*, 13. *Земља*, 14. *Простор, просторије*

---

⁵ Како не бих оптеретила текст, творбену анализу и паралелни преглед лексема са стањем у другим српским говорима оставила сам за другу прилику.

и посуде за смештај или прераду, 15. Издавање и узимање земље и машина у закуп, 16. *Nomina agentis* и 17. Мере за дужину и површину. Најбогатија тематска целина је она која се односи на земљу и њена различита именовања с обзиром на изглед, квалитет, обраду и сл., где је забележено 39 лексема. Нешто мањи број лексичких јединица садржи поље о убирању и обради пшенице. Најмањи број лексема односи се на делове репе, кудеље и соје, што свакако говори о односу овдашњих паора према одређеним културама које су узгајали. Свакако да се пшеница увек налазила на првом месту по значају за исхрану и живот људи, те се њој и највише пажње посвећивало.

2.2. Записивањем ратарске терминологије села Рудне у Румунији сачуван је један мали део језичког богатства Срба, којих је све мање на селу, а још мање на њиви.

ЛИТЕРАТУРА

- Бошњаковић 1991: Жарко Бошњаковић, Из ратарске терминологије Срема (*nomina instrumenti*), *Српски дијалектолошки зборник*, XXXVII, Београд, 711–740 + 8 карата.
- Бошњаковић, Вареника 2008: Бошњаковић, Жарко, Вареника, Светлана, Напомене о морфосинтаксичким особинама српског говора села Рудне у Румунији, *Српски језик*, XIII/1–2, 261–279.
- Бошњаковић, Вареника 2008а: Бошњаковић, Жарко, Вареника, Светлана, Прозодијске особине говора села Рудне (Румунија), *Зборник Матице српске за славистику*, 74, 219–231.
- Драгин 1991: Гордана Драгин, Ратарска и повртарска терминологија Шајкашке, *Српски дијалектолошки зборник*, XXXVII, Београд, 621–708.
- Ивић 1990: Павле Ивић, Балканизми у настајању у српским говорима Баната, *О језику некадашњем и садашњем*, Београд – Приштина, 189–198.
- Ивић, Бошњаковић, Драгин 1994: Ивић, Павле, Бошњаковић, Жарко, Драгин, Гордана, *Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта. Прва књига: Увод у фонетизам*. Српски дијалектолошки зборник, XL, 1–419.

Милорадовић 2015: Софија Милорадовић, Српски периферни говори – међујезички утицаји и балканистички процеси, *Исходишта 1*, Савез Срба у Румунији, Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Темишвар/Ниш, 2015, 71–82.

Томић 1984: Миле Томић, Антропониимија Срба и Хрвата у Румунији, *Ономатолошки прилози*, V, 251–257.

Tatjana G. Trajković

TERMINOLOGY OF FARMING IN THE VILLAGE RUDNA IN ROMANIA
Summary

This article analyzes the terminology of farming in the village Rudna in Romania. The aim is to present the collected material according to the principles of lexical processing. The lexemes are classified in seventeen semantic field and made their lexical-semantic analysis. The study showed the wealth of individual fields, where especially stands out semantic field *Land*.

Key words: Serbian language, farming terminology, Rudna.